

Justyna Miecznikowska
ORCID: 0000-0003-0971-6884
Uniwersytet Warszawski

Rebranding austriackiej chadecji – analiza manifestów wyborczych Nowej Partii Ludowej

Wybory do Rady Narodowej z 29 września 2019 roku przyniosły kolejne zwycięstwo Nowej Partii Ludowej (niem. *Neue Österreichische Volkspartei*, ÖVP), która poprawiła swój wynik wyborczy sprzed dwóch lat, uzyskując 37,5% głosów elektoratu i 71 mandatów. Sukces jest tym bardziej spektakularny, że jeszcze w 2013 roku ÖVP odnotowała najniższy wynik w historii II Republiki, zdobywając jedynie 24% poparcia. Dopiero podjęte w połowie 2017 roku zmiany personalne i programowe przyczyniły się do odnowy wizerunkowej ugrupowania, które pogrążone w kryzysie wewnętrznym (w ciągu dekady czterokrotna rotacja na stanowisku przewodniczącego) z elekcji na elekcje traciło zaufanie wyborców.

W wyborach z 2017 i 2019 roku konserwatywne ugrupowanie z ponad siedemdziesięcioletnią historią startowało pod nazwą Lista Sebastiana Kurza – Nowa Partia Ludowa (niem. *Liste Sebastian Kurz – die neue Volkspartei*), ukrywając się niejako za osobą popularnego polityka. Strategia okazała się skuteczna, od ponad trzech lat partia przeżywa polityczny renesans, zjednując sobie nowych wyborców za sprawą nie tylko młodzieńczego dynamizmu i energii lidera, ale także pakietu reform, umiejętnie absorbującego postulaty rywali politycznych. Utrzymujące się od 2017 roku wysokie poparcie Nowa Partia Ludowa zawdzięcza pozytywnej ocenie działań rządu kanclerza S. Kurza, w tym reformom systemu socjalnego i podatkowego oraz walce z nielegalną migracją i ekstremizmem religijnym. Co więcej, ani skandale korupcyjne (w tym ujawniona afera taśmowa, tzw. „Ibiza gate”) z udziałem koalicjanta – Wolnościowej Partii Austrii (niem. *Freiheitliche Partei Österreichs*, FPÖ), ani ostra krytyka ze strony opozycji zarzucającej ÖVP współodpowiedzialność za kryzys rządowy nie spowodowała utraty zaufania wyborców przez chadecję¹.

¹ Zob. więcej na ten temat J. Miecznikowska, *The 2019 Austrian government crisis – political consequences of the Ibiza affair*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio M – Balcaniensis et Carpathiensis” 2019, nr 4, DOI: 10.17951/m.2019.4.53-67, s. 53-67.

Wprowadzenie metodologiczne

W artykule podjęto ponadto próbę wskazania czynników, jakie zadecydowały o sukcesie austriackiej chadecji, mierzonym zwycięstwem w wyborach do Rady Narodowej w latach 2017-2019 i dwukrotnie uzyskanej inicjatywie utworzenia rządu federalnego. Formułując cele analizy, postawiono sobie następujące pytania badawcze: 1) Jakie funkcje realizują zasadnicze programy partyjne oraz manifesty wyborcze?; 2) Jakie miejsce na poziomie wyborczym, parlamentarnym i gabinetowym w Austrii zajmowała chadecja w ciągu lat?; 3) Jakie były główne założenia przyjmowanych przez chadecję manifestów wyborczych z lat 2017-2019?; 4) Gdzie na ideowej scenie politycznej współczesnej Austrii można umiejscowić Nową Partię Ludową?

Przyjęto hipotezę, że wyborcze zwycięstwa austriackiej chadecji to zasługa spójnego i skutecznego rebrandingu – odnowy wizerunkowej, polegającej na zmianie lidera i stylu uprawiania polityki, a także oferty programowej. Za sukces Nowej Partii Ludowej odpowiedzialna jest także udana absorpcja tematów, które do tej pory były identyfikowane jedynie ze skrajną prawicą. Chadecja, zrywając z polityczną poprawnością, odtabuiowała problem integracji muzułmanów ze społeczeństwem austriackim, wskazywała konieczność redukcji wydatków dla imigrantów oraz wprowadzenia ograniczeń swobód strefy Schengen.

Artykuł składa się z czterech części, w pierwszej omówiono znaczenie i funkcje przypisane programom partyjnym, zwracając uwagę na rolę i specyfikę manifestów wyborczych. W dalszej kolejności za celowe uznano przedstawienie pozycji chadecji na federalnej scenie wyborczej, parlamentarnej i gabinetowej w II Republice Austrii od 1945 roku. Następnie przeanalizowano przepływy elektoratu między partiami oraz dokonano oceny motywacji wyborców ÖVP z dwóch ostatnich elekcji parlamentarnych. W czwartej części scharakteryzowano programy wyborcze opracowane przez chadecję przed wyborami do Rady Narodowej z 2017 i 2019 roku.

W artykule przeprowadzono analizę jakościową treści manifestów wyborczych z 2017 i 2019 roku pod kątem wyznaczonych przez Nową Partię Ludową priorytetów w polityce wewnętrznej i zagranicznej Austrii oraz problemów wskazanych jako najpilniejsze do przezwyciężenia. Oba programy wyborcze porównano ponadto ze sobą, zwracając uwagę na objętość dokumentów, kolejność pojawiających się treści, ilość miejsca poświęconego poszczególnym zagadnieniom oraz szczegółowość zaproponowanych rozwiązań.

Podstawę źródłową stanowiły Program Listy Sebastiana Kurza – Nowej Partii Ludowej na wybory do Rady Narodowej w 2017 roku „Nowa droga” oraz program wyborczy ÖVP z 2019 roku „Nasza droga dla Austrii, 100 projektów”. Opierając się na oficjalnych wynikach ogłoszonych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Republiki Austrii, ukazano zmiany poparcia elektoratu dla chadecji, a dzięki danym z badań SORA/ISA (*Institute for Social Research and Analysis* i *Institut für Strategische Analyse*) przeanalizowano przepływy wyborców oraz scharakteryzowano elektorat chadecji pod względem oceny kampanii oraz motywów podejmowanych decyzji wyborczych z 2017 i 2019 roku.

Funkcje i zadania programu politycznego oraz manifestu wyborczego

Program polityczny stanowi integralny element definicji partii politycznej, opisujący charakter i istotę tej organizacji. Przyjęcie programu jest ściśle związane z realizacją podstawowych funkcji, jakie spełniają partie: artykulacji i agregacji interesów, mobilizacji i socjalizacji politycznej, komunikacji politycznej, kreowania polityki oraz rekrutowania elity politycznej². W typologii zaproponowanej przez Sigmunda Neumanna aż dwie ze wskazanych funkcji realizowanych przez partie wiążą się z formułowaniem programów politycznych – organizowanie chaotycznej woli społeczeństwa oraz wychowanie ludzi w duchu odpowiedzialności politycznej³. Sigmund Neumann dostrzegł zadanie partii w transportowaniu idei politycznych poprzez doktryny i programy do społeczeństwa, aby w ten sposób elektorat – dokonując swobodnego wyboru partii – jednocześnie włączył się w sferę życia publicznego.

Partia dokłada starań, aby zrealizować swój program ideowo-polityczny⁴ rozumiany jako cele, które wyrażane są na trzech poziomach: ideologii, programu *sensu stricto* i platformy wyborczej. Konstanty Adam Wojtaszczyk zauważył, że o ile ideologia jest zbiorem wartości i zasad postępowania opartych na przesłankach filozoficznych i odnoszących się do sfery stosunków politycznych, o tyle program partyjny jest przeniesieniem ideologii na konkretny grunt społeczny i wskazaniem długofalowych celów ugrupowania, a platforma wyborcza określa doraźny, krótkofalowy cel działania partii związany z udziałem w wyborach⁵.

Główne programy, nazywane „konstytucjami” partyjnymi – ze względu na zbiór celów i zamierzeń partii – stanowią zatem konkretyzację doktryny i ideologii na gruncie praktyki politycznej. Obok katalogu wyznawanych wartości programy

² G.A. Almond, *Interest Aggregation and Political Parties*, [w:] G.A. Almond, R. Dalton, G. Bingham Powell, K. Strom, *Comparative Politics Today. A World View*, New York–San Francisco–Boston 2006, s. 81.

³ S. Neumann, *Modern Political Parties*, Chicago 1956, [w:] *Władza i polityka. Wybór tekstów ze współczesnej politologii zachodniej*, red. M. Ankwicz, Warszawa 1988, s. 133-134.

⁴ *Organizacja polityczna społeczeństwa. Państwo, partie polityczne, systemy partyjne*, red. A. Dobieszewski, Warszawa 1975, s. 112.

⁵ K.A. Wojtaszczyk, *Partie polityczne w państwie demokratycznym*, Warszawa 1998, s. 15.

zawierają diagnozę społeczeństwa, państwa i gospodarki z perspektywy danej partii, której towarzyszy ogólny plan postulowanych działań z uzasadnieniem ich celowości. Formułowanie programów politycznych ułatwia ustalenie celów i środków, co w istotnym stopniu wpływa na polityczne oddziaływanie partii w społeczeństwie⁶. W programach partie prezentują nie tylko swoją wizję społeczeństwa, ale komentują oraz krytykują koncepcje konkurentów politycznych, kształtując w ten sposób opinię publiczną.

Anton Pelinka podzielił funkcje, jakie spełniają programy, na cele jawne i ukryte, w ramach tych ostatnich wyodrębnił zaś funkcje wewnętrzne i zewnętrzne (zob. tab. 1)⁷. Programy wszystkich partii, które opowiadają się za demokracją, powinny służyć transparentności oraz racjonalności działań. Dzięki temu wyborca, analizując program partii, odnosi go do swoich wartości i poglądów, co pozwala mu na ocenę partii, a także późniejszą kontrolę, czy praktyka polityczna jest zgodna z teorią zawartą w programie⁸. Ukryte funkcje programów służą zarówno konsolidacji członków, integracji często heterogenicznych frakcji oraz utrzymaniu stałych wyborców (funkcje wewnętrzne), jak i pozyskaniu nowego elektoratu za sprawą sformułowanych wytycznych i złożonych obietnic oraz udzieleniu informacji o partii dla ewentualnych partnerów na scenie politycznej (funkcje zewnętrzne).

Tabela 1. Funkcje programów partyjnych

Jawne	Ukryte	
	Wewnętrzne	Zewnętrzne
Transparentność Racjonalność	Identyfikacja z wartościami/światopoglądem Integracja szeregów partyjnych Motywacja do działań Zapewnienie spójności wewnętrznej Kreacja autorytetu lidera	Tożsamość partii Agitacja – pozyskiwanie nowych zwolenników Informacja dla ewentualnych partnerów politycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Pelinka, *Funktionen von Parteiprogrammen*, [w:] *Die Grundsatzprogramme der österreichischen Parteien. Dokumentation und Analyse*, red. A. Kadan, A. Pelinka, Sankt Pölten 1979, s. 9-10.

Programy zasadnicze długi czas były postrzegane jako te dokumenty partyjne, które zorientowane są przede wszystkim na realizację funkcji wewnętrznych. Pierwszeństwo funkcji zewnętrznych występuje natomiast w przypadku cyklicznie tworzonych programów wyborczych o zmniejszonej ideologicznej jednoznaczno-

⁶ M. Chmaj, *Wolność tworzenia i działania partii politycznych. Studium porównawcze*, Olsztyn 2006, s. 22.

⁷ A. Pelinka, *Funktionen von Parteiprogrammen*, [w:] *Die Grundsatzprogramme der österreichischen Parteien. Dokumentation und Analyse*, red. A. Kadan, A. Pelinka, Sankt Pölten 1979, s. 9-10.

⁸ *Ibidem*, s. 9.

ści, obejmujących różne sfery życia społecznego⁹. Partie w manifestach wyborczych ograniczają założenia filozoficzne, a koncentrują się na wskazaniu rozwiązań konkretnych problemów. Wieloznaczność, czy też brak precyzyjnego ideologicznego samookreślenia, umożliwiła przejście niestałego elektoratu, zwiększając szansę na lepszy wynik wyborów.

Anton Pelinka dostrzegł związek między dążeniem partii do maksymalizacji głosów a spistością programów¹⁰. Przyrównując rywalizację polityczną do mechanizmów rynkowych, dostrzegł, że jakość produktu (programu) jest uzależniona od ceny, jaką dany program może osiągnąć u konsumentów (wyborców). Jakość definiowana jest zatem przez ilość uzyskanego poparcia. W myśl tego partia może utrzymać wyrazisty ideologicznie program, tylko o ile nie zmniejszy to jej szans na przekroczenie „magicznego progu” (50% głosów wyborczych, gwarantujący większość). Partia, chcąc osiągnąć sukces wyborczy, musi być otwarta na zmiany programowe, realizacja programu zależy bowiem w dużej mierze od wyniku wyborczego, a to sprawia, że doktryna jest relatywizowana przez praktykę polityczną. Jednoznacznie ideologiczny program zostanie przez ugrupowanie utrzymany tylko wówczas, gdy większość wyborców na niego zagłosuje. W przeciwieństwie do zasadniczych programów partyjnych manifesty wyborcze są przyjmowane często, perspektywa zbliżającej się elekcji zachęca ugrupowanie do przyjęcia nowego programu wyborczego, umożliwiając modyfikację treści, nowy zapis priorytetów oraz celów politycznych.

Programy wyborcze stanowią specyficzny materiał źródłowy, który długi czas był wręcz zaniedbywany w systematycznych badaniach politologicznych. Manifesty, jak przekonuje Ian Budge, zasługują na docenienie badaczy, ponieważ ukazują zarówno strategiczne posunięcia ugrupowania w rywalizacji wyborczej, podkreślają odrębność partii oraz podobnie do zasadniczych programów partyjnych pełnią funkcję integrującą członków, tworząc tożsamość grupową¹¹. Dość ogólna i powierzchowna forma prezentacji celów i priorytetów jest konsekwencją tego, że manifest w rzeczywistości wyznacza priorytety działań potencjalnego rządu, jest informacją skierowaną zarówno do wyborców, jak i potencjalnych koalicyjnych partnerów, na jakich obszarach polityki partia zamierza się koncentrować, o ile dojdzie do władzy. Program wyborczy stanowi zatem kompleksowy i aktualny plan liderów partii, którego cynicznie nie mogą odrzucić zaraz po wybraniu na urząd¹².

⁹ K.A. Wojtaszczyk, *Współczesne systemy partyjne*, Warszawa 1992, s. 13.

¹⁰ A. Pelinka, *op. cit.*, s. 15.

¹¹ I. Budge, *Policy and Ideology as a Unifying Research Perspective*, s. 698-699, https://www.researchgate.net/publication/308391816_Parties_Programs_and_Policies_A_Comparative_and_Theoretical_Perspective (dostęp: 1 II 2021).

¹² *Ibidem*, s. 700.

Andreas M. Wüst i Andrea Volkens również uzasadniają celowość analizy programów wyborczych następującymi argumentami: 1) programy wyborcze obejmują szerokie spektrum tematów politycznych, informując o kluczowych stanowiskach każdej partii; 2) są ratyfikowane na konwencjach partyjnych, co podkreśla ich wiarygodność; 3) stanowią reprezentację stanowiska całej partii, a nie tylko jednej frakcji, grupy lub poszczególnych członków; 4) są publikowane przed kolejnymi wyborami, co umożliwia porównywanie treści programów¹³.

Pozycja chadecji na poziomie wyborczym, parlamentarnym i gabinetowym Austrii

Kształtujący się w Austrii po II wojnie światowej system partyjny wykazywał aż do połowy lat 80. XX wieku zadziwiającą, biorąc pod uwagę doświadczenie wojenne, kontynuację układu sił z okresu I Republiki¹⁴. Istniejąca równowaga zbliżona do tej, która występuje w systemach dwupartyjnych, sprawiała, że żadne z wielkich ugrupowań (Austriacka Partia Ludowa ÖVP i Socjaldemokratyczna Partia Austrii SPÖ) nie zdobywało większości bezwzględnej, która umożliwiłaby samodzielne stabilne rządy i przejście pełnej odpowiedzialności za państwo. Równocześnie, ze względu na rozbieżności programowe, socjaldemokraci wykluczali stworzenie rządu z komunistami, a chadecy odrzucali współpracę z nacjonalistami¹⁵. W tej niejako patowej sytuacji zrodziła się charakterystyczna dla systemu partyjnego Austrii praktyka powoływania wielkich koalicji, które powstawały ponad podziałami ideowymi, a cele programowe rządu były ustalane w obszernie spisanych umowach koalicyjnych¹⁶. Działania elit politycznych były orientowane na utrzymanie zgody i harmonii społecznej, co pozytywnie odbierali austriaccy wyborcy.

Średnie poparcie uzyskiwane w latach 1945-1966 przez ÖVP wynosiło 45,6%, a dla SPÖ 42,72%. Oba ugrupowania do połowy lat 60. kumulowały średnio łącznie około 88% głosów wyborców. Charakterystyczna dla II Republiki wysoka koncentracja głosów oddawanych na socjaldemokrację i chadecję była utrwalana przez konsensus elit politycznych w rządzie, parlamencie, administracji oraz w gospodarce¹⁷. Do 1966 roku żadna z wielkich partii nie była legitymizowana do samo-

¹³ A.M. Wüst, A. Volkens, *Euromanifesto Coding Instructions*, „Working Paper” 2003, nr 64, Mannheim, s. 2, <http://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/wp/wp-64.pdf> (dostęp: 1 II 2021).

¹⁴ A. Pelinka, S. Rosenberger, *Österreichische Politik. Grundlagen, Strukturen, Trend*, Wien 2000, s. 56.

¹⁵ P. Sarnecki, *System konstytucyjny Austrii*, Warszawa 1999, s. 39.

¹⁶ J. Miecznikowska, *Europeizacja partii i systemu partyjnego Austrii*, Warszawa 2018, s. 121.

¹⁷ *Ibidem*, s. 121-123.

dzielnych rządów, choć chadekom dwukrotnie – w 1956 i 1961 roku – zabrakło zaledwie jednego mandatu do osiągnięcia parlamentarnej większości. Chęć powołania stabilnego rządu oraz dążenie do przewyciężenia głębokich podziałów socjopolitycznych wykształciły praktykę tworzenia spójnych programowo i zbalansowanych gabinetów koalicyjnych w Austrii¹⁸.

Aż do połowy lat 60. na czele federalnych rządów koalicyjnych każdorazowo stawał polityk z ÖVP. Dopiero gdy w 1966 roku chadecja, uzyskując w wyborach poparcie 48,35%, zdobyła bezwzględną większość miejsc w Radzie Narodowej i zdecydowała się utworzyć pierwszy samodzielny rząd (kanclerzem został Josef Klaus). Kolejne wybory w 1970 roku przyniosły zwycięstwo socjaldemokracji, rozpoczynając okres 13-letnich rządów SPÖ i opozycji ÖVP. Po 21 latach przerwy, w 1987 roku socjaldemokracja i chadecja powróciły do współpracy, zawierając koalicyjny rząd, którego kanclerzem został Franz Vranitzky (SPÖ). Od tego momentu na czele tworzonych wspólnie gabinetów stawał polityk SPÖ, a chadecja odgrywała rolę mniejszego koalicjanta, obsadzając urząd wicekanclerza i ministra spraw zagranicznych.

Jak przekonywali Fritz Plasser i Peter A. Ulram, Austria do końca lat 70. należała w międzynarodowym zestawieniu do krajów z najmniejszą cyrkulacją wyborców między partiami¹⁹. System partyjny Austrii charakteryzowała w tamtym okresie duża koncentracja głosów oddawanych na socjaldemokrację i chadecję, najwięcej głosów oba ugrupowania zdobyły łącznie w 1945 (94,4%) oraz w 1975 roku (93,3%). O zmianie w systemie partyjnym Austrii można mówić od wyborów do Rady Narodowej XVI kadencji w 1986 roku, kiedy to ujawniła się tendencja spadkowa – poparcie dla ÖVP i SPÖ wyniosło 86,3%, czyli było o 4,5 pkt proc. niższe w porównaniu z elekcją z 1983 roku. Spadek poparcia udzielanego dwóm dużym ugrupowaniom oraz zmniejszającą się liczbę posiadanych przez nich mandatów pokazują dane z tabeli 2.

O ile do połowy lat 80. SPÖ i ÖVP dysponowały średnio 92,6% miejsc w Radzie Narodowej, o tyle po wyborach z 1994 roku obie partie osiągnęły jedynie 64% mandatów w pierwszej izbie parlamentu. Choć zarówno socjaldemokracja, jak i chadecja zmagaly się z utratą elektoratu, to nie pojawiały się między nimi rażące dysproporcje dowodzące wzmocnienia jednego ugrupowania kosztem drugiego. Mimo że po 1987 roku ÖVP chadecja uczestniczyła we wszystkich gabinetach, to tylko czterokrotnie polityk z ÖVP objął urząd kanclerza: Wolfgang Schüssel w 2000 i 2002 roku oraz Sebastian Kurz w 2017 oraz w 2019 roku.

¹⁸ A. Antoszewski, E. Herbut, *Systemy polityczne współczesnego świata*, Gdańsk 2001, s. 302.

¹⁹ F. Plasser, P. Ulram, *Das Parteiensystem Österreichs*, [w:] *Die Parteiensysteme Westeuropas*, red. O. Niedermayer, R. Stöss, M. Haas, Wiesbaden 2006, s. 362.

Tabela 2. Rządy wielkiej koalicji w latach 1949-1966, 1987-1999, 2007-2017

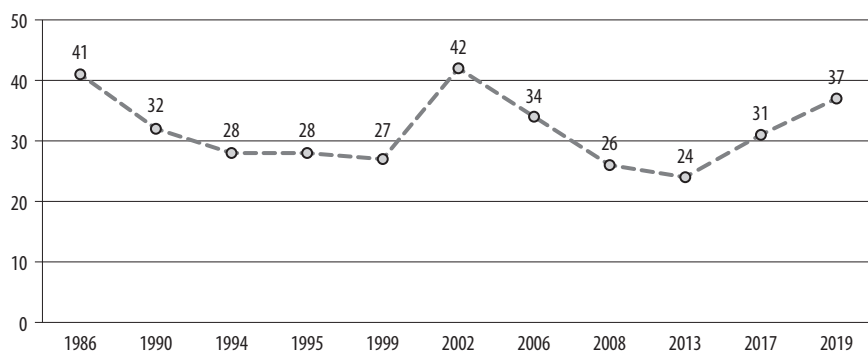
Rząd	Koalicja	Mandaty posiadane przez rząd (dane w %)	Głosy wyborców oddane na ugrupowania rządzące (dane w %)
Leopold Figl (II) ÖVP (8 XI 1949-28 X 1952)	ÖVP-SPÖ	87,3	82,7
Leopold Figl (III) ÖVP (28 X 1952-2 IV 1953)	ÖVP-SPÖ	89,0	83,4
Julius Raab (I) ÖVP (2 IV 1953-29 VI 1959)	ÖVP-SPÖ	94,5	89,0
Julius Raab (II) ÖVP (16 VII 1959-3 XI 1960)	ÖVP-SPÖ	95,2	89,0
Julius Raab (III) ÖVP (3 XI 1960-11 IV 1961)	ÖVP-SPÖ	95,2	89,0
Alfons Gorbatsch (I) ÖVP (11 IV 1961-27 III 1963)	ÖVP-SPÖ	95,2	89,4
Alfons Gorbatsch (II) ÖVP (27 III 1963-2 IV 1964)	ÖVP-SPÖ	95,2	89,4
Josef Klaus (I) ÖVP (2 IV 1963-19 IV 1966)	ÖVP-SPÖ	95,2	89,4
Franz Vranitzky (II) SPÖ (21 I 1987-17 XII 1990)	SPÖ-ÖVP	85,8	84,4
Franz Vranitzky (III) SPÖ (17 XII 1990-29 XI 1994)	SPÖ-ÖVP	76,5	74,9
Franz Vranitzky (IV) SPÖ (29 XI 1994-12 III 1996)	SPÖ-ÖVP	64,0	62,6
Franz Vranitzky (V) SPÖ (12 III 1996-28 I 1997)	SPÖ-ÖVP	64,0	66,4
Vicktor Klima SPÖ (28 I 1997-4 II 2000)	SPÖ-ÖVP	67,2	66,4
Alfred Gusenbauer SPÖ (11 I 2007-2 XII 2008)	SPÖ-ÖVP	73,22	69,67
Werner Faymann I SPÖ (2 XII 2008-16 XII 2013)	SPÖ-ÖVP	59	55,2
Werner Faymann II SPÖ (16 XII 2013-17 V 2016)	SPÖ-ÖVP	54	51,0
Christina Kern SPÖ (17 V 2016-18 XII 2017)	SPÖ-ÖVP	54	51,0

Źródło: opracowanie własne.

W pierwszych latach XXI wieku amplituda poparcia dla chadeków stopniowo wzrastała. W wyborach w 2002 roku ÖVP, której przewodniczącym był wówczas Wolfgang Schüssel, odniosła historyczne zwycięstwo wyborcze, zdobywając 42,3% głosów wyborców, co oznaczało o ponad 15 pkt proc. wyższe poparcie niż trzy lata wcześniej. W szóstym roku koalicji z populistami chadecja została „ukarana” za współpracę z partią radykalnej prawicy, uzyskując w wyborach w 2006 roku jedynie 34,3% głosów²⁰. W 2013 roku ÖVP odnotowała najniższy wynik w historii II Republiki, zdobywając jedynie 24% głosów i 47 miejsc w Radzie Narodowej. Zawiązana została wielka koalicja, na czele której stanął kanclerz Werner Faymann, a wicekanclerzem został ówczesny przewodniczący ÖVP Michael Spindelegger, którego w 2014 roku zastąpił Reinhold Mitterlehner.

Rozdźwięk w łonie koalicji wywołany odmiennymi stanowiskami wobec trwającego od 2015 roku kryzysu migracyjnego był przyczyną zerwania współpracy

²⁰ A. Antoszewski, *Partie i systemy partyjne państw Unii Europejskiej na przełomie wieków*, Toruń 2009, s. 226.

Wykres 1. Wyniki wyborów parlamentarnych w Austrii dla ÖVP w latach 1986-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/data/wahlergebnisse.pdf> oraz <https://www.bmi.gv.at/> [dostęp: 20.02.2021].

przez chadeków. Inicjatorem wyjścia chadeków z rządu w 2017 roku był Sebastian Kurz – młody polityk, który w wieku zaledwie 27 lat został ministrem spraw zagranicznych w gabinecie Wernera Faymana. Sebastian Kurz zyskał popularność za sprawą zdecydowanej postawy wobec kryzysu migracyjnego. Jako szef austriackiej dyplomacji nie tylko krytykował politykę gościnności (niem. *Willkommenskultur*) forsowaną przez Niemcy, ale opowiedział się za zamknięciem w lutym 2016 roku szlaku bałkańskiego, aby ograniczyć lawinowy napływ uchodźców do Austrii oraz popierał odsyłanie uchodźców uratowanych na Morzu Śródziemnym do krajów pochodzenia. Jako minister odpowiedzialny za integrację migrantów, sprzeciwiał się powstaniu „równoległych społeczeństw”, podkreślając jednocześnie, że sukces integracji jest możliwy tylko, jeśli Austria nie będzie przeciążona przyjmowaniem nadmiernej liczby uchodźców, tak jak w 2015 roku, gdy wniosek o azyl złożyło 80 tys. osób²¹.

Stopniowo w samej ÖVP narastało przekonanie, że jedynie S. Kurz może zagwarantować sukces ugrupowaniu i uratować chadecję przed klęską wyborczą. Według sondażu zrealizowanego w maju 2016 roku aż 63% wyborców deklarowało, że zagłosuje na ÖVP, o ile kandydatem chadecji na kanclerza będzie S. Kurz. W przypadku gdyby kandydatem pozostał ówczesny lider ÖVP Reinhold Mitterlehner, badania wskazywały, że chadecja mogła liczyć o połowę mniejsze poparcie (30%)²². Młodość, charyzma i polityczny talent S. Kurza zjednały mu szybko

²¹ Zob. J. Miecznikowska, *Zmiany na scenie politycznej Austrii – analiza wyników przedterminowych wyborów do Rady Narodowej w 2017 r.*, „Studia Politica Germanica” 2017, nr 3-4(6-7), s. 134.

²² F. Plasser, F. Sommer, *Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise. Parteien, Wähler und Koalitionen im Umbruch*, Wien 2018, s. 74.

poparcie w szeregach partyjnych. Sebastian Kurz 1 lipca 2017 roku został wybrany na zjeździe partyjnym w Linz na nowego przewodniczącego ÖVP większością 98,7%. Jako nowy przewodniczący zastrzegł sobie w zmienionym statucie partyjnym swobodę podejmowania najważniejszych decyzji, zarówno personalnych, jak i programowych oraz strategicznych (udział w koalicji). Ruch przyjął nowe logo oraz barwę – turkus, rezygnując z ascetycznej czerni, z którą przez dziesięciolecia była kojarzona austriacka chadecja.

Motywy elektoratu chadecji oraz przepływy wyborców między partiami w wyborach do Rady Narodowej w latach 2017-2019

Kampania przed wyborami do Rady Narodowej w 2017 roku, zdaniem respondentów sondażu ISA/SORA, była zdominowana przez trzy tematy: politykę azylową i migracyjną, świadczenia socjalne, bezpieczeństwo oraz problemy występujące na rynku pracy²³. Drobne różnice występowały w percepcji elektoratu poszczególnych ugrupowań. Wyborcy chadecji wskazywali na pierwszym miejscu kwestie udzielania azylu i integracji cudzoziemców i świadczeń socjalnych, a następnie bezpieczeństwa i gospodarki. Dla elektoratu FPÖ najczęściej dyskutowanym tematem były wyzwania związane z azylem i integracją cudzoziemców w Austrii, a następnie bezpieczeństwo i świadczenia socjalne. Dla wyborców SPÖ kampania wyborcza była zdominowana przez kwestię świadczeń socjalnych, politykę azylową i integrację cudzoziemców oraz ochronę miejsc pracy²⁴.

Dwa lata później, w ocenie wyborców nie było jednego zdecydowanie dominującego tematu w kampanii poprzedzającej wybory do Rady Narodowej w 2019 roku. Jako istotne kwestie, wokół których toczyły się międzypartyjne debaty, wymieniano: ochronę środowiska, korupcję w polityce, system zdrowia i opieki długoterminowej, a także rynek pracy. Zdecydowanie mniejszą rolę niż podczas elekcji z 2017 roku odgrywały tematy migracji i bezpieczeństwa. Elektorat chadecji za kluczowe postrzegał kwestie zdrowia i opieki, a w dalszej kolejności ochrony zdrowia, korupcji w polityce i migracji²⁵.

²³ M. Zandonella, F. Perlot, *Wahltagsbefragung und Wählerstromanalyse Nationalratswahl 2017*, s. 28, <http://strategieanalysen.at/wp-content/uploads/2017/10/ISA-SORA-Wahltagsbefragung-NRW2017-1.pdf> (dostęp: 20 II 2021).

²⁴ *Wahlanalyse Nationalratswahl 2017*, SORA/ISA im Auftrag des ORF, s. 11, <https://strategieanalysen.at/wp-content/uploads/2017/10/ISA-SORA-Wahlanalyse-NRW2017-2.pdf> (dostęp: 20 II 2021).

²⁵ *Wahlanalyse Nationalratswahl 2019*, SORA/ISA im Auftrag des ORF, s. 8-9, https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2019_NRW_Wahlanalyse.pdf (dostęp: 20 II 2021).

Dane zebrane w tabeli 3 ukazują, że najczęściej wskazywanym motywem wyboru ÖVP w 2017 roku był główny kandydat na kanclerza S. Kurz (42%), następnie program polityczny (15%) i wreszcie przeświadczenie, że lider ugrupowania powinien zostać kanclerzem Austrii (11%). Dwa lata później, w 2019 roku już żaden z motywów wyborczych nie miał dominującego wpływu na elektorat chadecji. Zwolennicy ÖVP uzasadniali swój wybór w równym stopniu treściami programowymi (18%), jak i osobą głównego kandydata (18%). Podwoił się odsetek tych respondentów, którzy swój wybór argumentowali zadowoleniem z dotychczasowej pracy partii (13%).

Tabela 3. Główny motyw wyborczy elektoratu chadecji w 2017 i 2019 roku

Główny motyw wyborczy elektoratu ÖVP	2017 dane w %	2019 dane w %
Treści programowe	15	18
Główny kandydat	42	18
Dotychczasowa praca	6	13
Główny kandydat powinien zostać kanclerzem	11	13
Wystąpienia głównych kandydatów podczas debat telewizyjnych	7	5

Pytanie: Jaki jest główny powód wyboru przez Panią/Pana danego ugrupowania?

Źródło: *Wahlanalyse Nationalratswahl 2017*, SORA/ISA im Auftrag des ORF, s. 9, <https://strategieanalysen.at/wp-content/uploads/2017/10/ISA-SORA-Wahlanalyse-NRW2017-2.pdf> (dostęp: 20 II 2021) oraz *Wahlanalyse Nationalratswahl 2019*, SORA/ISA im Auftrag des ORF, s. 8, https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2019_NRW_Wahlanalyse.pdf (dostęp: 20 II 2021).

Na Listę Sebastiana Kurza – Nową Partię Ludową w 2017 roku, oprócz 84% stałego elektoratu ÖVP z 2013 roku, zagłosowali także dawni wyborcy liberałów z NEOS (26% z 2013 r.) oraz 17% wyborców, którzy cztery lata wcześniej poparli Wolnościową Partię Austrii, a także 9% osób, które w poprzedniej elekcji nie uczestniczyły w wyborach, oraz duży odsetek elektoratu mniejszych prawicowych ugrupowań jak FRANK (42%) oraz BZÖ (26%)²⁶. W 2017 roku odmieniona wizerunkowo chadecja przejęła głosy elektoratu innych partii, przyciągając przede wszystkim wyborców z prawej strony sceny politycznej. Zaskakujące jest jednak także to, że ÖVP w 2017 roku poparła także grupa dawnych zwolenników partii Zielonych (14%) oraz 3% elektoratu SPÖ z 2013 roku.

W 2019 roku elektorat chadecji w 86% tworzą wyborcy ugrupowania sprzed dwóch lat, a także aż 20% elektoratu FPÖ – rozczarowanego polityką partii (konsekwencja afery taśmowej)²⁷. W przeciwieństwie do sytuacji z 2017 roku wyborcy innych ugrupowań w śladowym stopniu zasilają obóz zwolenników ÖVP. Jedynie

²⁶ *Wahlanalyse Nationalratswahl 2017*, s. 2-3.

²⁷ *Wahlanalyse Nationalratswahl 2019*, s. 2.

ze strony SPÖ jest to odsetek nieco wyższy niż w 2017 roku (5% dawnego elektoratu socjaldemokracji oddało swój głos na Nową Partię Ludową – Listę Sebastiana Kurza). Porównując przepływy elektoratu z lat 2017-2019, można zauważyć wyjątkową stałość wyborców ÖVP. Elektorat innych partii charakteryzował się większą chwiejnością – jedynie 54% elektoratu FPÖ z 2017 roku głosowało ponownie na wolnościowców, 55% wyborców NEOS z 2013 roku wybrało tę partię w 2017 roku, 68% zwolenników SPÖ zagłosowało po dwóch latach na socjaldemokrację.

Programy wyborcze Nowej Partii Ludowej – analiza porównawcza

We wrześniu 2017 roku Nowa Partia Ludowa przedstawiła trzyczęściowy program wyborczy „Nowa droga” (niem. *Der neue Weg*), będący – jak podkreślano – efektem rozmów S. Kurza z obywatelami oraz owocem konsultacji z ekspertami i praktykami. Program chadecji był zdecydowanie najdłuższy ze wszystkich manifestów wyborczych przygotowany przez ugrupowania na wybory parlamentarne w październiku 2017 roku. Manifest ÖVP liczył aż 268 stron (51 356 słów) i złożony był z trzech rozbudowanych części: 1) Nowa sprawiedliwość & Odpowiedzialność; 2) Przełom & Dobrobyt; 3) Porządek & Bezpieczeństwo. Część pierwsza była najdłuższa (118 stron), trzecia zaś najkrótsza (58 stron). Program zawierał liczne zdjęcia i grafiki, a także odwołania do ekspertyz oraz danych liczbowych i statystycznych.

Przeprowadzona przez naukowców z Uniwersytetu Hohenheim we współpracy z Communication Lab w Ulm i wikipreventk analiza porównawcza programów przygotowanych przez partie przed wyborami do Rady Narodowej w 2017 roku zwracała uwagę na zastosowany w dokumentach styl języka oraz zrozumiałość przekazu adresowanego do elektoratu²⁸. Wszystkie badane programy zostały skrytykowane zarówno za skomplikowany język, pełen anglicyzmów oraz wyrażeń prawniczych i ekonomicznych, a także za zawiliły styl bogaty w długie, wielokrotnie złożone zdania (liczące powyżej pięćdziesięciu wyrazów). Program chadecji w skali 1-20 (gdzie 1 oznacza kompletnie niezrozumiały tekst, a 20 – bardzo zrozumiały) oceniono na 10,1. Uzyskany wynik ÖVP był zbliżony do średniej oceny wszystkich analizowanych manifestów wynoszącej 10,2, co uwzględniając objętość dokumentu, można postrzegać jako satysfakcjonujący rezultat²⁹.

²⁸ *Die Wahlprogramme zur österreichischen Nationalratswahl 2017*, Oktober 2017, Eine Studie der Universität Hohenheim in Kooperation mit CommunicationLab Ulm und wikipreventk, https://komm.uni-hohenheim.de/fileadmin/einrichtungen/komm/Wahlprogramm-Analyse_Nationalratswahl_2017.pdf (dostęp: 25 II 2021).

²⁹ *Ibidem*, s. 11-12.

Program kreował Nową Partię Ludową na ugrupowanie, które kieruje się dobrem Austrii, będzie wsłuchiwać się uważnie w głos obywateli, między innymi za sprawą częstego stosowania form demokracji bezpośredniej³⁰, tak aby zagwarantować maksimum wolności, samostanowienia i spójności w państwie, które tworzy jasne ramy działania, ale stara się nie ingerować w życie obywateli. W programie pojawiała się zapowiedź „powrotu Austrii na szczyt” (niem. *Österreich zurück an die Spitze*), rozwiązania palących problemów gospodarczych oraz priorytetyzacji celów w polityce zagranicznej³¹.

Program zapowiadał ograniczenie pomocy socjalnej dla imigrantów z innych krajów, w tym także obywateli nowych państw członkowskich UE, podejmujących pracę w Austrii i korzystających z dodatków na dzieci. Zadaniem państwa, jak podkreślano w programie (część „Nowa sprawiedliwość & Odpowiedzialność”), jest pomoc potrzebującym, ale zwracano uwagę, że każdy jest odpowiedzialny za wykorzystanie szans i za pracę na rzecz społeczeństwa, wspólnie budowany jest dobrobyt państwa³². Informowano o planowanych oszczędnościach, redukcji kosztów w biurokracji, zmniejszeniu zasiłków dla imigrantów (zamiast bezpośrednich płatności raczej pomoc materialna³³) oraz uzależnieniu świadczeń od podejmowanych prób legalnego zatrudnienia. Konstatowano, że atrakcyjny system socjalny stanowi magnes dla imigrantów ekonomicznych, nadmiernie obciążających budżet krajów związkowych (szczególnie Wiednia) oraz całej federacji, ponieważ zwiększa się zadłużenie publiczne³⁴. Redukcja dotacji i wydatków socjalnych dla migrantów (np. wysokość dodatku dla dzieci dostosowana do kosztów ich utrzymania w kraju pobytu) i uchodźców zlikwiduje, jak przekonywano, część problemów gospodarczych Austrii. Zmiany ograniczą napływ imigrantów i uzdrowią finanse publiczne³⁵. Zaoszczędzone środki zostaną przekazane na reformę służby zdrowia, poprawę opieki długoterminowej oraz wsparcie seniorów, między innymi poprzez rozbudowę hospicjów i domów opieki paliatywnej.

Zapowiadano walkę z politycznym islamem i formami ekstremizmu religijnego, domagając się od imigrantów poszanowania prawa, kultury i stylu życia w Austrii. Deklarowano przywiązanie do wartości chrześcijańskich, opowiadając się za nauką

³⁰ *Der neue Weg. Ordnung & Sicherheit Das Programm der Liste Sebastian Kurz – die neue Volkspartei zur Nationalratswahl 2017*, s. 37, <https://secure.sebastian-kurz.at/ordnung-und-sicherheit/> (dostęp: 25 XI 2017).

³¹ *Ibidem*, s. 45.

³² *Der neue Weg. Neue Gerechtigkeit & Verantwortung. Das Programm der Liste Sebastian Kurz – die neue Volkspartei zur Nationalratswahl 2017*, s. 6, https://mitmachen.sebastian-kurz.at/page/-/SK_Programm_Teil1_RZ_WEB.pdf (dostęp: 25 XI 2017).

³³ *Ibidem*, s. 65-66.

³⁴ *Ibidem*, s. 13.

³⁵ *Ibidem*, s. 47.

religii w szkołach oraz utrzymaniem krzyża w miejscach publicznych³⁶. Program zawierał także postulat zreformowania telewizji publicznej ORF, tak aby w większym stopniu promowała austriacką tożsamość, chroniąc ją skuteczniej przed obcymi wpływami³⁷.

Obiecywano deportację cudzoziemców, którzy nie uzyskali w Austrii statusu uchodźcy oraz zamknięcie szlaku bałkańskiego. Wyrażana przez ugrupowanie krytyka UE oraz akcentowany priorytet ochrony interesów Austrii w obliczu kryzysu migracyjnego, a także postulat zdecydowanej ochrony rynku pracy wobec rosnącego bezrobocia oraz systemu socjalnego przed zatrudnianymi w Austrii obcokrajowcami były postrzegane jako odebranie haseł zarezerwowanych wcześniej jedynie dla austriackiej skrajnej prawicy. Zapowiadano tworzenie klas dla dzieci ze słabą znajomością języka niemieckiego, traktując kompetencje językowe jako fundament udanej integracji społeczeństwa.

W polityce gospodarczej ugrupowanie opowiadało się za zmniejszeniem podatków dla przedsiębiorców i likwidacją dodatkowych kosztów i obciążeń w prowadzeniu działalności gospodarczej³⁸. Pomoc dla przedsiębiorców ma się przyczynić, jak przekonywano, do wzrostu inwestycji, powstawania nowych miejsc pracy, a tym samym redukcji wzrastającego bezrobocia³⁹. Proponowano obniżenie progów podatkowych dla obywateli do poziomów 20%, 30% i 40% (zamiast obecnych 25%, 35% i 42%) oraz znaczne uproszczenie polityki fiskalnej. Za priorytet uznano wsparcie rodzin – bezpośrednio za sprawą ulgi podatkowej w wysokości 1500 euro na każde dziecko poniżej 18. roku życia oraz pośrednio poprzez sprawny i nowoczesny system edukacji i opieki⁴⁰. Równocześnie zapowiadano zdecydowaną walkę z oszustwami podatkowymi przez wielkie firmy oraz likwidację rajów podatkowych. Za wyraz odpowiedzialności względem przyszłych pokoleń uznano powstrzymanie dalszego zadłużenia publicznego i uzdrowienie finansów publicznych poprzez redukcję deficytu budżetowego, który przekroczył 85% PKB⁴¹.

Program zapowiadał reformę systemu edukacyjnego, większe inwestycje w digitalizację, innowację, naukę i badania, celem podniesienia konkurencyjności austriackiej gospodarki w świecie⁴². Celem jest wzrost gospodarczy oraz utrzymanie

³⁶ *Der neue Weg, Aufbruch & Wohlstand, Das Programm der Liste Sebastian Kurz – die neue Volkspartei zur Nationalratswahl 2017*, s. 77-78, https://mitmachen.sebastian-kurz.at/page/-/SK_Programm_Teil2_RZ_WEB.pdf (dostęp: 25 XI 2017).

³⁷ *Der neue Weg. Ordnung & Sicherheit Das Programm der Liste Sebastian Kurz...*, s. 35.

³⁸ *Der neue Weg. Neue Gerechtigkeit & Verantwortung. Das Programm der Liste Sebastian Kurz...*, s. 27.

³⁹ *Ibidem*, s. 70.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 50.

⁴¹ *Ibidem*, s. 54.

⁴² *Der neue Weg, Aufbruch & Wohlstand...*, s. 127.

i podniesienie dobrobytu obywateli. Mniejsza biurokracja, redukcja regulacji i przepisów oraz zmniejszenie opłat mają stanowić zachętę dla inwestorów do prowadzenia działalności gospodarczej w Austrii⁴³. Planowano podniesienie płacy minimalnej do 1500 euro, także poprzez zmniejszenie obowiązkowego ubezpieczenia i pozostawienie większej części wynagrodzenia w rękach pracowników⁴⁴.

Przed wyborami do Rady Narodowej we wrześniu 2019 roku został zaprezentowany przez ÖVP kolejny program zatytułowany *Nasza droga dla Austrii. 100 projektów*. W przeciwieństwie do manifestu sprzed 2 lat dokument liczył jedynie 39 stron, na których przedstawiono tytułowe 100 projektów uporządkowane w 6 rozdziałach: 1) „Nasza droga dla Austrii. Zachować naszą austriacką tożsamość”, 2) „Nasza droga dla Austrii. Dla naszego kraju, w którym czujemy się bezpiecznie”, 3) „Nasza droga dla Austrii. Pokazać siłę w Europie i na świecie”, 4) „Nasza droga dla Austrii. Dla sprawiedliwej Austrii”, 5) „Nasza droga dla Austrii. Edukacja i przyszłość dla wszystkich”, 6) „Nasza droga dla Austrii. Dla dobrej szansy”. Każdy z rozdziałów poprzedzony został krótkim wprowadzeniem, po którym następuje prezentacja projektów z danego obszaru polityki. Dokument pozbawiony jest fotografii, grafik, rysunków, wykresów oraz cytatów, które były obecne w obszernym programie z 2017 roku. Forma jest zdecydowanie bardziej esencjonalna i przejrzysta. Żadna z części nie dominuje nad całością, rozdziały mają podobną objętość.

Pierwsza część programu odnosi się do kwestii aksjologicznych. Pojawia się deklaracja ochrony austriackiej tożsamości, systemu wartości opartego na fundamencie chrześcijaństwa i oświecenia, kultury i stylu życia. W szkołach ma być utrzymana lekcja religii lub etyki. Odcinając się od fałszywie pojmowanej tolerancji, chadecja sprzeciwia się ekstremizmowi religijnemu, zapowiadając, że polityczny islam podżegający do nienawiści religijnej będzie konsekwentnie zwalczany, a wszelkie organizacje ekstremistyczne, które podważają zasady demokracji, będą konsekwentnie delegalizowane⁴⁵. Integracji wielokulturowego społeczeństwa ma służyć zarówno nauka języka niemieckiego (dodatkowy rok w przedszkolu dla dzieci obcokrajowców, obowiązkowe klasy językowe), jak i nauka o państwie od piątej klasy szkoły podstawowej oraz kursy obywatelskie edukujące obcokrajowców o wartościach i prawie austriackim⁴⁶.

Zakazane jest propagowanie obcego systemu wartości oraz jurysdykcji (prawo szariatu) w Austrii czy też aranżowanie małżeństw między nieletnimi i spo-

⁴³ *Ibidem*, s. 10-11.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 22-23.

⁴⁵ *Unser Weg für Österreich. 100 Projekte. Die Neue Volkspartei*, s. 7-8, https://www.dieneuevolkspartei.at/Download/100_Projekte.pdf (dostęp: 20 II 2021).

⁴⁶ *Ibidem*, s. 4.

krewnionymi osobami. Partia nie zgadza się na noszenie chust przez nauczycielki w szkołach oraz dziewczynki do 14. roku życia⁴⁷. Program zapowiada kontynuację działań podejmowanych na płaszczyźnie krajowej, jak i unijnej, które mają powstrzymać nielegalną migrację do Austrii. Argumentem potwierdzającym skuteczność dotychczasowej polityki I rządu S. Kurza jest lawinowy spadek (o 85% w porównaniu z 2015 r.) wniosków składanych w Austrii o azyl. Celem zniechęcenia do ekonomicznej migracji przeprowadzone zostaną zmiany w zasiłkach przyznawanych osobom ubiegającym się o azyl, polegające nie tylko na zmniejszeniu kwoty wsparcia (o połowę), ale i uzależnieniu wypłacania środków finansowych od znajomości (podejmowanej nauki) języka niemieckiego⁴⁸ oraz podejmowanych prób znalezienia pracy. W programie pojawiła się także zapowiedź cięć świadczeń socjalnych (zasiłków opiekuńczych) dla rodziców dzieci, które zaniedbują obowiązek edukacyjny, a opiekunowie uchylają się od współpracy z wychowawcami i pedagogami. W dalszej części programu wyborczego ÖVP skoncentrowano się na problemie poprawy bezpieczeństwa wewnętrznego. Pojawiły się projekty modernizacji policji (w tym wykorzystania nowych technologii w kryminalistyce), reformy służb wywiadowczych, wzmocnienia ochrony prawnej, większej pomocy dla ofiar przemocy domowej, skonsolidowanej walki z przestępczością zorganizowaną oraz zaostrzenia przepisów o ochronie środowiska i gospodarce odpadami. W przypadku osób ubiegających się o azyl, które popełniają przestępstwa na terenie Austrii, zapowiedziano stanowcze procedury deportacyjne⁴⁹.

Trzecia część programu zatytułowana „Nasza droga dla Austrii. Pokazać siłę w Europie i na świecie” została poświęcona współpracy międzynarodowej. Nowa Partia Ludowa zapowiada realizację aktywnej polityki zagranicznej oraz zaangażowanie w działania ukierunkowane na rzecz przyjęcia nowego traktatu w UE. ÖVP opowiada się za odbiurokratyzowaniem struktur unijnych, które przyczynią się do wzrostu transparentności funkcjonowania Unii oraz oszczędności w budżecie. ÖVP postuluje wzmocnienie zasady subsydiarności, oznaczające likwidację przestarzałych przepisów oraz ograniczenie nadmiernej ingerencji Unii we wdrażanie przepisów na poziomie krajowym⁵⁰. Opowiadając się za działaniem Unii bliżej obywateli i demokratyzacją struktur, chadecja wychodzi z propozycją bezpośredniego wyboru Przewodniczącego Komisji Europejskiej. Równocześnie w niektórych obszarach ÖVP domaga się od Unii stanowczych działań – chce rygorystycznego przestrzegania zasad paktu fiskalnego oraz wprowadzenia sankcji na państwa członkowskie, które

⁴⁷ *Ibidem*, s. 8.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 3.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 12.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 16.

swoją polityką zagrażają stabilności strefy euro. Chadecja chce ochronić granice zewnętrzne UE, ścisłej współpracy państw w walce z nielegalną imigracją, popiera silną UE, która jednym głosem przemawia na forum międzynarodowym. Popiera perspektywę rozszerzenia Unii o państwa zachodniobałkańskie, o ile te spełniają wszystkie kryteria członkowskie, natomiast zdecydowanie sprzeciwia się kontynuowaniu negocjacji akcesyjnych z Turcją, nie widząc szansy na pełnoprawne członkostwo tego państwa w Unii⁵¹. ÖVP opowiada się za wspólnym działaniem na rzecz likwidacji rajów podatkowych i walki z oszustwami podatkowymi, co więcej popiera wprowadzenie podatku klimatycznego od emisji CO₂ dla firm, które eksportując na rynek unijny, nie stosują wysokich standardów ochrony środowiska i na tym budują przewagę konkurencyjną względem towarów unijnych⁵². Chadecja popiera istnienie silnej Wspólnej Polityki Rolnej stojącej na straży zrównoważonego i zasobooszczędnego rolnictwa, bezpiecznej żywności, utrzymania dochodów rolników i małych rodzinnych gospodarstw europejskich. Mimo postulatu wprowadzenia oszczędności w budżecie unijnym środki finansowe przeznaczane na WPR muszą pozostać utrzymane na dotychczasowym poziomie, ponieważ to z nich wspierane jest ekologiczne rolnictwo alpejskie oraz austriackie obszary wiejskie⁵³.

W części czwartej programu poświęconej problemom społecznym pojawia się apel o sprawiedliwą Austrię, czyli kraj, w którym osoby starsze, chore, niepełnosprawne uzyskają odpowiednią pomoc i wsparcie. Zapowiadane jest wprowadzenie ubezpieczenia pielęgnacyjnego⁵⁴ (w odpowiedzi na problem starzenia się społeczeństw) oraz premii za opiekę realizowaną nad osobą starszą/niepełnosprawną w domu przez krewnych (od 500 do 1500 euro miesięcznie). Chadecja podkreśla konieczność kształcenia personelu medycznego (studia medyczne bezpłatne dla osób, które pozostaną w Austrii, konieczność zwrotu kosztów w przypadku wyjazdu z Austrii)⁵⁵, rozwoju opieki paliatywnej i hospicjów, wprowadzenia stypendiów dla lekarzy, którzy zdecydują się na praktykę na terenach wiejskich. Chadecja zachęca pracodawców do zatrudniania starszych pracowników, proponując ulgi oraz redukcję obciążeń. Proponowane jest dobrowolne wydłużenie czasu przejścia na emeryturę celem podniesienia wysokości świadczenia. Zapowiadana jest kontynuacja reformy podatkowej obejmującej małe i średnio dochodowe gospodarstwa domowe, utrzymanie licznych ulg i bonusów (np. dla rodzin z dziećmi), wprowadzenie ryczałtu na dojazd do pracy przyjaznymi środkami transportu publicznego

⁵¹ *Ibidem*, s. 17.

⁵² *Ibidem*, s. 18.

⁵³ *Ibidem*, s. 19.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 21.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 22.

(pociąg). W programie deklarowane jest wsparcie dla rodzin z dziećmi, wliczenie czasu opieki nad dziećmi do emerytury, promowanie elastycznych godzin pracy umożliwiających pogodzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym. ÖVP dostrzeża potrzebę zwiększenia oferty mieszkań komunalnych oraz konieczność likwidacji lub redukcji niektórych opłat notarialnych i fiskalnych związanych z zakupem lub wynajmem mieszkania. Celem zachęty do kupna własnego mieszkania lub domu wprowadzone zostaną ulgi podatkowe (do 20 tys. euro) przy zakupie pierwszej nieruchomości, także dziedziczenie ma być wolne od podatków.

W dalszej części programu chadecja zapowiada kontynuację reform w systemie edukacji, większe inwestycje w wyposażenie szkół, ściślejsze powiązanie oferty edukacyjnej z potrzebami rynku pracy, digitalizację szkół, wsparcie administracyjne dla nauczycieli oraz większy budżet dla uniwersytetów na badania, innowacje i rozwój. Ciekawym projektem jest uzależnienie zakończenia edukacji na poziomie podstawowym nie tyle od liczby klas, ile od zdobycia umiejętności (m.in. komunikacja w języku obcym, cyfryzacja) umożliwiających w przyszłości podjęcie pracy⁵⁶. Deklarowana jest zarówno walka z bezrobociem, jak i z niedoborami wykwalifikowanych pracowników na rynku pracy (np. w branży informatycznej). Państwo będzie wzmacniać przedsiębiorczość, redukować obciążenia biurokratyczne utrudniające zakładanie firm. Zobowiązując się do osiągnięcia neutralności klimatycznej, partia podtrzymuje rezygnację z energii atomowej oraz uniezależnienie państwa od zewnętrznych dostawców energii, a także zapowiada zwiększony udział odnawialnych źródeł energii⁵⁷. Priorytet oszczędnego korzystania z zasobów będzie także realizowany w rolnictwie, tak aby przyczynić się do jak najmniejszej emisji gazów cieplarniowych do atmosfery⁵⁸. Chadecja zapowiada utrzymanie wysokich standardów życia w Austrii, ochronę klimatu środowiska, kultury, miejsc pracy i bezpieczeństwa.

Podjmując próbę umiejscowienia ÖVP na płaszczyźnie aksjologicznej (libertaryzm *versus* autorytaryzm) odnoszącej się do kwestii takich jak stosunek do tradycji, kwestii równości i wolności jednostki oraz na płaszczyźnie społeczno-ekonomicznej w odniesieniu do zagadnień gospodarczych, polityki fiskalnej i socjalnej (lewica–prawica), można zauważyć, że ugrupowanie cechuje konserwatywne podejście w tematach światopoglądowych oraz liberalna postawa w kwestiach polityki gospodarczej⁵⁹. Partia chce obniżenia progów podatkowych, ulg i wsparcia dla przedsiębiorców oraz obywateli, w postaci mniejszych opłat po stronie państwa,

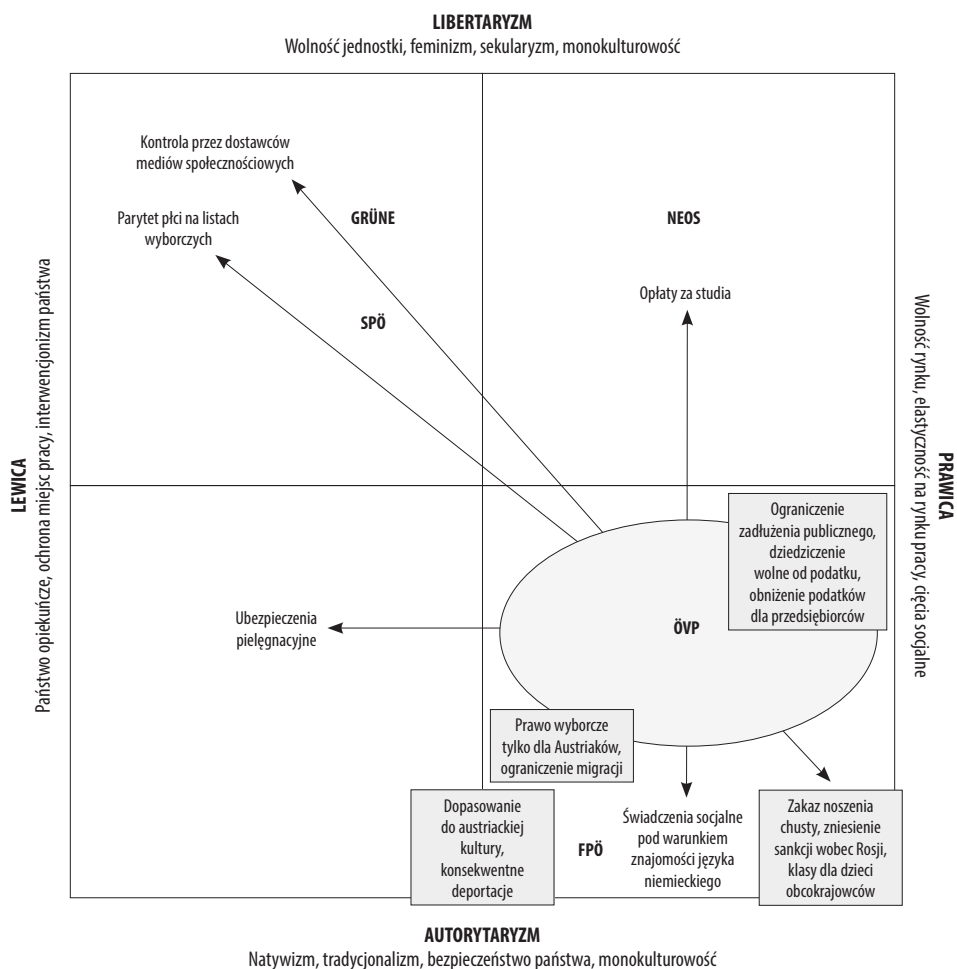
⁵⁶ *Ibidem*, s. 30.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 36.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 37.

⁵⁹ A.L. Thömmes, J.P. Thomeczek, *Wo stehen die Parteien Österreichs? Eine Analyse der Parteiprogramme zur Nationalratswahl 2019*, Friedrich Ebert Stiftung, Oktober 2019, s. 4-5, <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/15698.pdf> (dostęp: 20 II 2021).

równocześnie opowiada się za uszczelnieniem systemu socjalnego i uwarunkowaniem pomocy dla migrantów (znajomość języka niemieckiego, podejmowane zatrudnienie). Ugrupowanie od 2017 roku stopniowo przesunęło się z pozycji mocno prawicowej i konserwatywnej w stronę centrum sceny politycznej, o czym świadczy projekt wprowadzenia dodatkowego ubezpieczenia pielęgnacyjnego (w odpowiedzi na problemy systemu zdrowotnego), a także przejęte hasła od partii lewicowych, takie jak parytet płci na listach wyborczych, wprowadzenie zielonego podatku i wycofanie się z postulatu kontroli mediów społecznościowych.

Wykres 2. Strategiczne położenie ÖVP

Źródło: A.L. Thömmes, J.P. Thomeczek, *Wo stehen die Parteien Österreichs? Eine Analyse der Parteiprogramme zur Nationalratswahl 2019*, Friedrich Ebert Stiftung, Oktober 2019, s. 4, <http://library.fes.de/pdf-files/id/tpa/15698.pdf> (dostęp: 20 II 2021).

Zdaniem zespołu ekspertów zajmujących się analizą komunikacji medialnej, program wyborczy Nowej Partii Ludowej z 2019 roku pozbawiony jest politycznego *framingu*, oznaczającego zarówno budowanie przekazu wokół jednej dominującej idei, jak i dokonaną selekcję informacji oraz podporządkowywanie treści głównej kwestii⁶⁰. O ile u partii Zielonych wiodącym tematem są ochrona klimatu i zmiany klimatyczne, a u socjaldemokracji jako najważniejsze wyzwanie wymieniane są utrzymanie wysokich standardów na rynku pracy i walka z bezrobociem, o tyle w przypadku programu ÖVP z 2019 roku trudno jednoznacznie wskazać ideę organizującą kontekst całego manifestu. Tematy są traktowane bardzo szeroko, projekty rozwiązań problemów społecznych i gospodarczych przedstawiane hasłowo i powierzchownie. Ochrona bezpieczeństwa, integracja wielokulturowego społeczeństwa oraz powstrzymanie nielegalnej migracji są wymieniane jako równie istotne dla partii priorytety co polityka fiskalna, uszczelnienie systemu socjalnego, redukcja zadłużenia publicznego, walka z bezrobociem, reforma systemu edukacji oraz zdrowie i opieka długoterminowa. Partia w swoich manifestach wyborczych przekonuje, że jej wybór umożliwi realne polityczne zmiany oraz reformy w państwie.

W analizowanych manifestach wyborczych z 2017 i 2019 roku ÖVP, zrywając z polityczną poprawnością, przejmując część haseł od skrajnej prawicy i zapowiada walkę z politycznym islamem, uszczelnienie systemu socjalnego, ograniczenie migracji ekonomicznej, deklaruje sprzeciw wobec istnienia równoległych społeczeństw (islamscy imigranci) oraz obiecuje większe wsparcie ekonomiczne dla austriackich obywateli (m.in. ulgi podatkowe). W ten sposób ÖVP nie tylko przyciągnęła elektorat o umiarkowanych poglądach, niezadowolony z dotychczasowej liberalnej polityki migracyjnej, ale także część dotychczasowych wyborców FPÖ. Równocześnie ÖVP przejmuje wybrane postulaty od socjaldemokracji, zwracając uwagę na walkę z bezrobociem i poprawę warunków na rynku pracy oraz zdecydowane działanie na rzecz równouprawnienia kobiet. Ugrupowanie inkorporuje także hasła od Zielonych, takie jak neutralność klimatyczna Austrii, zrównoważony rozwój, zaostrzenie przepisów ochrony środowiska, wprowadzenie podatku klimatycznego od importerów spoza UE, wsparcie dla transportu przyjaznego środowisku i nowych zielonych technologii oraz promocję rolnictwa ekologicznego w Austrii i UE.

⁶⁰ R. Zmolnig, A. Jonas, T. Koch, M. Nastold, *Politisches Framing im Nationalratswahlkampf 2019*, Communication matters Kollmann & Hemmer GmbH, Oktober 2019, s. 10, https://www.communicationmatters.at/wp-content/uploads/2019/10/Framing_NRW19_Forschungsbericht_final-3.pdf (dostęp: 20 II 2021).

Rebranding austriackiej chadecji – analiza manifestów wyborczych Nowej Partii Ludowej

Streszczenie. W artykule podjęto próbę wskazania czynników, jakie zadecydowały o sukcesie austriackiej chadecji, mierzonym zwycięstwem w wyborach do Rady Narodowej w latach 2017-2019 i dwukrotnie uzyskanej inicjatywie utworzenia rządu federalnego. Przyjęto hipotezę, że wyborcze zwycięstwa austriackiej chadecji to zasługa spójnego i skutecznego rebrandingu – odnowy wizerunkowej, polegającej na zmianie lidera i stylu uprawiania polityki, a także oferty programowej. Za sukces Nowej Partii Ludowej odpowiedzialna jest także udana absorpcja tematów, które do tej pory były identyfikowane jedynie ze skrajną prawicą. Artykuł składa się z czterech części, w pierwszej omówiono znaczenie i funkcje przypisane programom partyjnym, zwracając uwagę na rolę i specyfikę manifestów wyborczych. W dalszej kolejności za celowe uznano przedstawienie pozycji chadecji na federalnej scenie wyborczej, parlamentarnej i gabinetowej w II Republice Austrii od 1945 roku, przeanalizowano przepływy elektoratu między partiami oraz dokonano oceny motywacji wyborców ÖVP z dwóch ostatnich elekcji parlamentarnych. W ostatniej części scharakteryzowano programy wyborcze opracowane przez chadecję przed wyborami do Rady Narodowej z 2017 i 2019 roku.

Słowa kluczowe: Austria, Nowa Partia Ludowa, Sebastian Kurz, chadecja, manifest wyborczy

Rebranding the Austrian Christian Democrats – analysing election manifestos of the New People’s Party

Summary. The paper also attempts to pinpoint the deciding factors involved in the success of the Austrian Christian Democrats as measured by the party’s victory in the 2017-2019 National Council elections and being granted a mandate to form the federal government twice. The adopted hypothesis is that the Austrian Christian Democrats may attribute their electoral victory to cohesive and effective rebranding – an image rejuvenation achieved by replacing the party leader, changing the style of making politics, and revising its political platform. The New People’s Party owes its triumph to a successful absorption of topics that, until recently, have been identified with the far-right only. The paper comprises four parts, of which the first discusses the importance and functions attributable to party programmes, while paying special attention to the role and nature of election manifestos. Further, the author endeavours to address the place occupied by the Christian Democrats in the federal election, parliamentary and government scene in the Austrian Second Republic since 1945, analyse voter shifts among the parties and assess ÖVP voters’ motivations in the last two parliamentary elections. The last part aims to provide a characterisation of the election programmes developed by the Christian Democrats before the 2017 and 2019 National Council elections.

Keywords: Austria, New People’s Party, Sebastian Kurz, Christian democrats, election manifesto